

Eliminace rtuti ze zdravotnictví

Karolína Růžičková

Health Care Without Harm Europe

Cíl: Vyřadit rtuť ze zdravotnictví

- **Emise rtuti do životního prostředí ze spaloven nemocničního odpadu**
- **Při rozbití teploměru – úniky rtuti do prostředí (nemocnice)**
- **Bezpečnostní a zdravotní rizika pro pacienty a zdravotnický personál (sestry)**

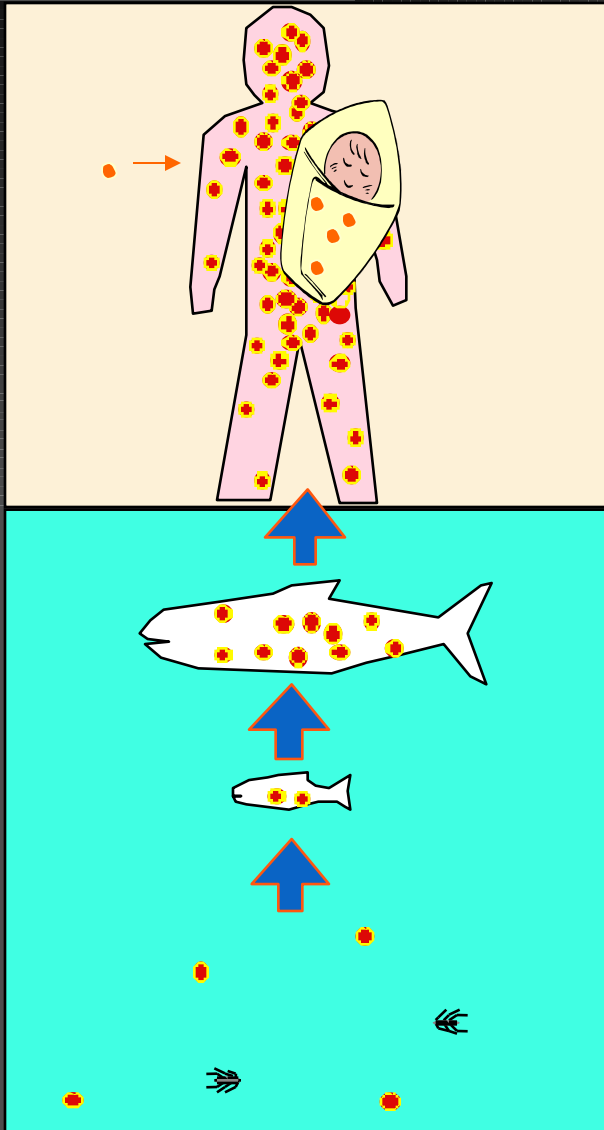
Chemické formy rtuti

- Elementární rtuť (Hg_0)
 - Kovová rtuť
 - Páry rtuti
- Organické sloučeniny rtuti
 - Metylrtuť
 - Etylrtuť
 - Fenylrtuť
 - Thiomersal

Akumulace rtuti skrze potravní řetězec

← **Citlivá období pro vývoj plodu**

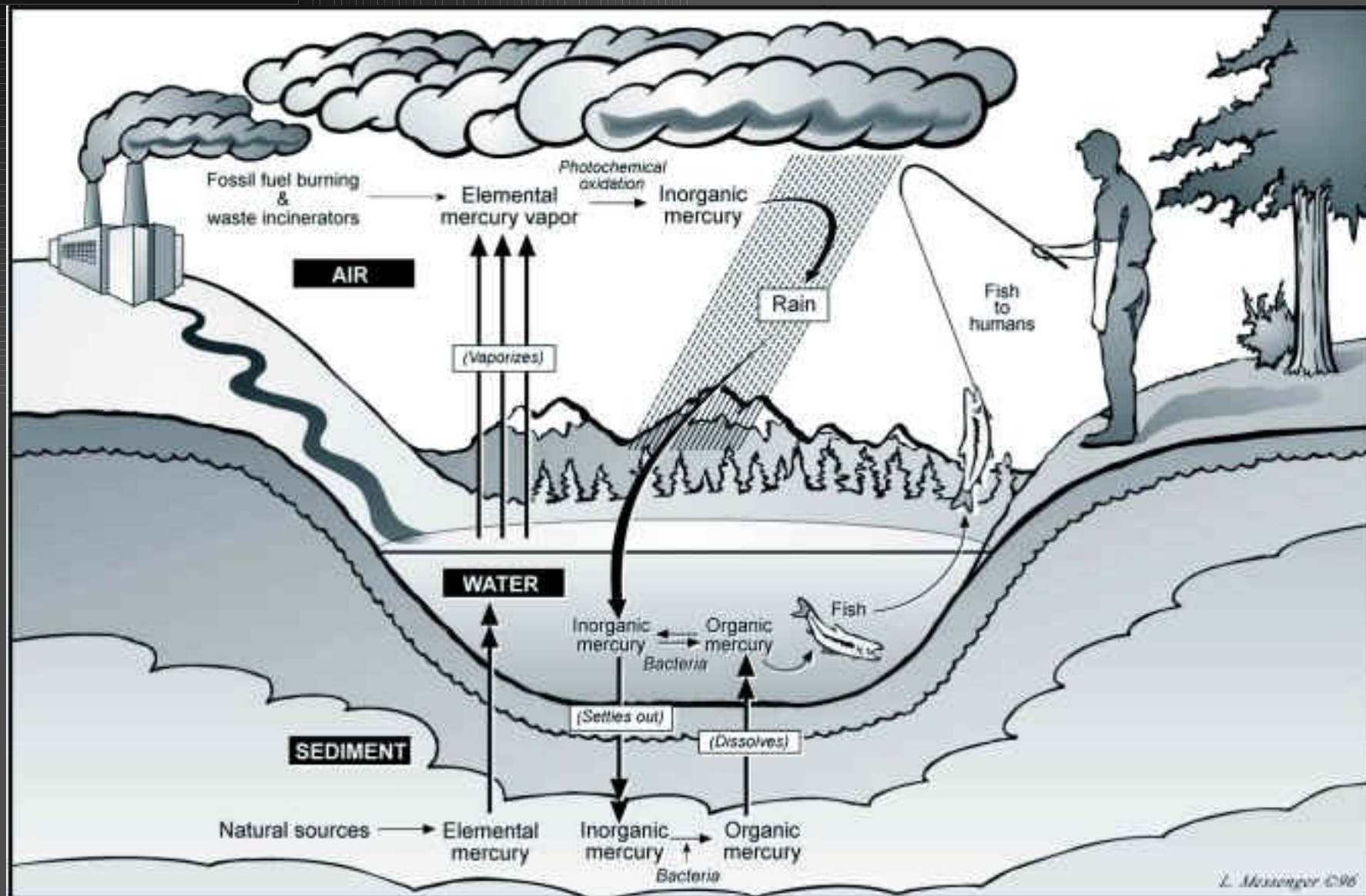
← **Bioakumulativní**

(koncentruje se v těle organismů na vyšším stupni potravního řetězce)

← **Persistentní**

← **Biotransformace**

Cyklus rtuti v životním prostředí

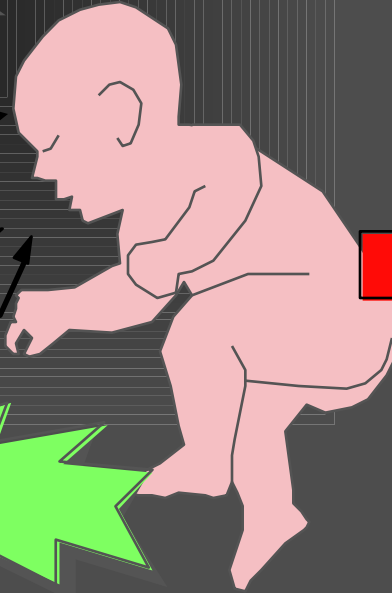
Dětský organismus

Toxické látky

Výživa

Geny

Sociální podmínky

Vlastnosti/
Schopnosti

Zhoršená schopnost učení

??

ADHD

Autismus

Vývojové
poruchy

Vliv rtuti na vyvíjející se plod

- Prostupuje placentou a hematoencefalickou bariérou
- Ukládá se v krvi nenarozeného plodu ve vyšších koncentracích než v krvi matky
- Matky, u kterých nejsou pozorovány jakékoli znaky otravy rtutí mohou porodit potomka s vývojovými vadami, u kterých zjištěny vyšší koncentrace rtuti

Krátkodobá akutní expozice vysokým koncentracím (Minimata, Iraq)

- Mentální retardace
- Křeče, třes
- Poruchy zraku, sluchu a hmatu
- Poruchy řeči
- Poruchy polykání a sání
- Nenormální reflexy

Toxicita rtuti u dlouhodobější expozice nízkým koncentracím

Rizikové skupiny:

PLOD A TĚHOTNÉ ŽENY, MALÉ DĚTI

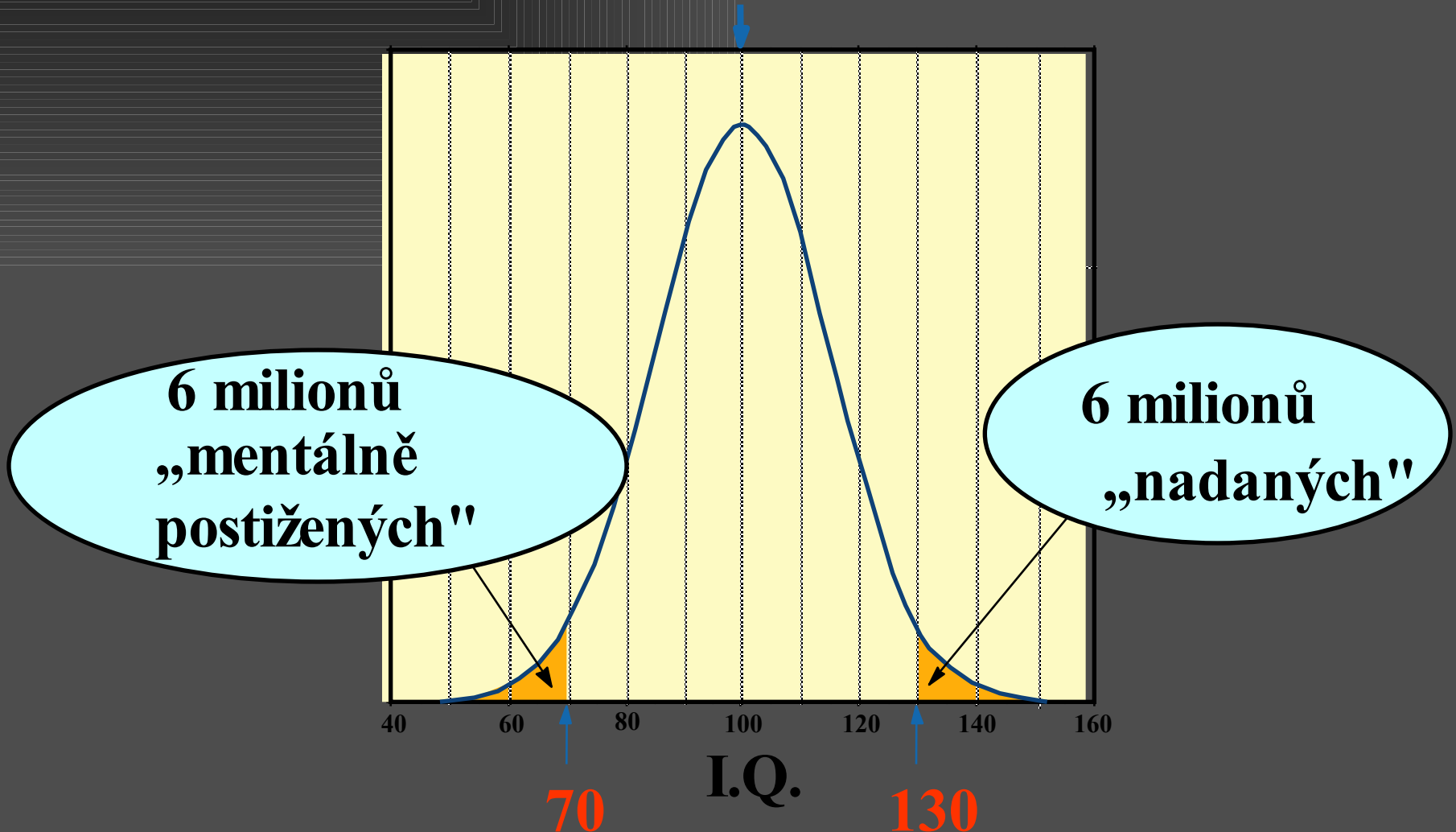
- Mírné poruchy motoriky
- Jemné změny v poznávacích schopnostech
- Pomaleji se učí mluvit, chodit
- Letargie a apatie

Význam minimálních mentálních změn:

Vliv mírného posunu IQ distribuce na populaci 260 milionů

Středová hodnota 100

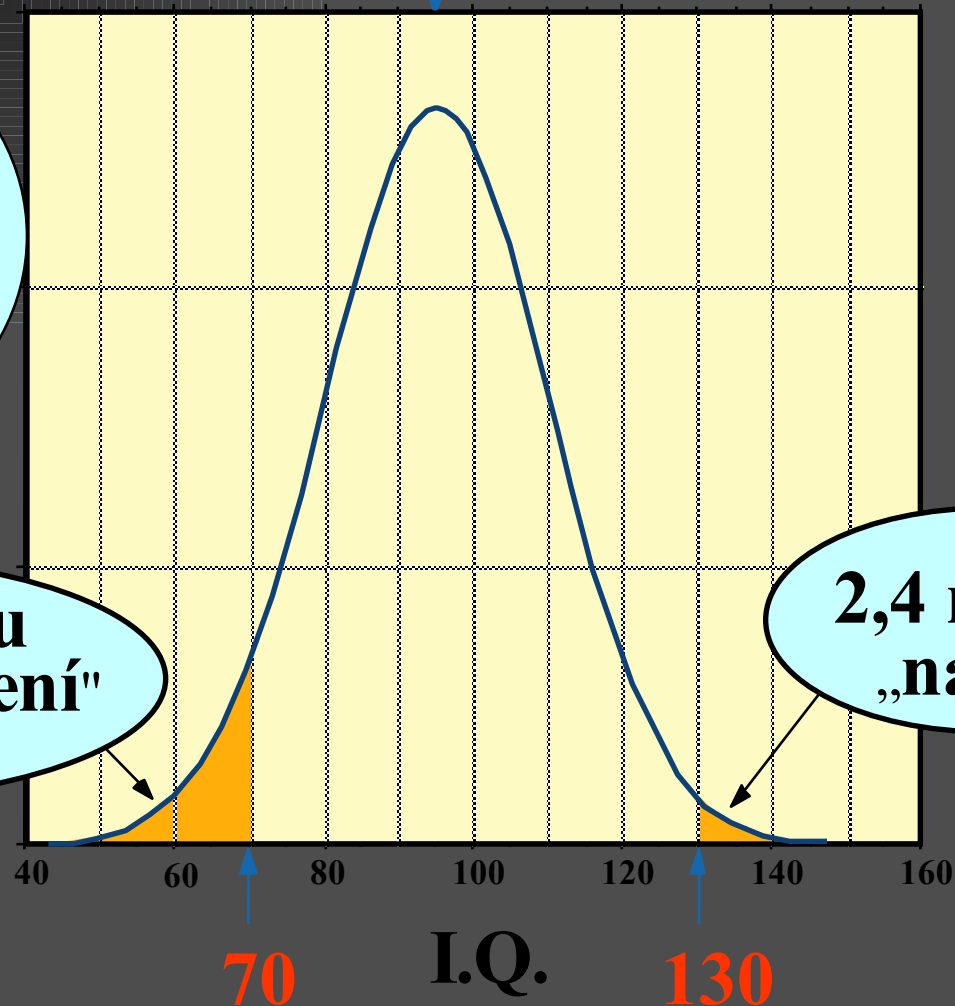
5-bodový pokles hodnoty

IQ
Středová hodnota 95

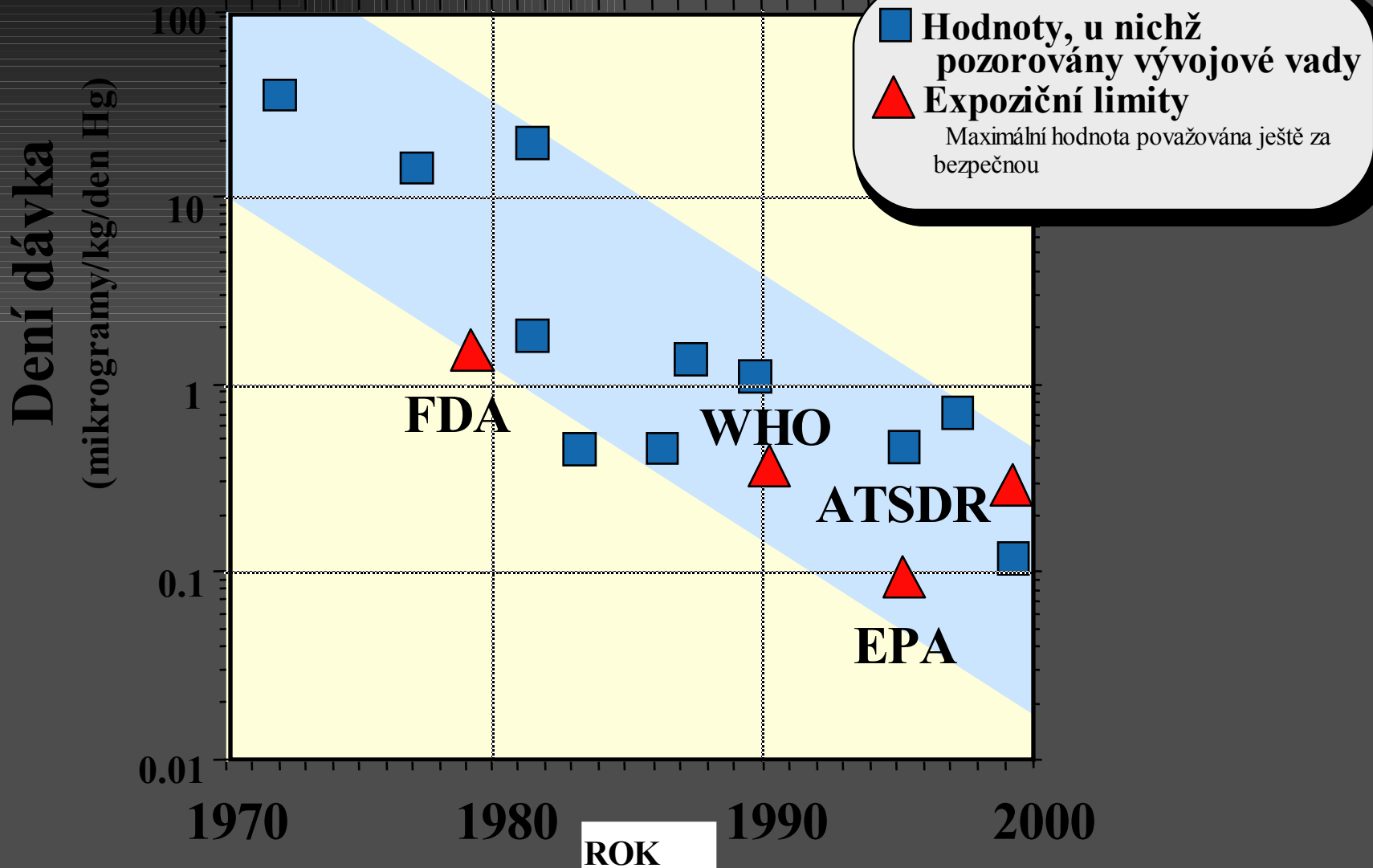
*57% Zvýšení
„Mentálně
retardovaná“
populace*

**9,4 milionu
„mentálně postižení“**

**2,4 milionu
„nadání“**

Rtuť – Snižují se limity expozice

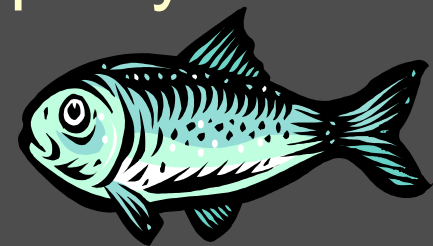

Hlavní zdroj metylrtuti - ryby

- EU odhaduje 3 až 15 milionů lidí je vystaveno kritickým hodnotám Hg
- Doporučení těhotným ženám a dětem omezit konzumaci ryb s vysokými koncentracemi rtuti (EFSA, SZÚ)

žralok, mečoun, štika, candát a další dravé ryby

- Ryby ale zdrojem důležitých mastných kyselin (omega 3) – jíst menší ryby a jiné mořské plody

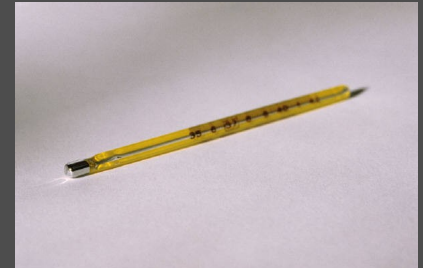
Expozice ve zdravotnictví

- Místnosti, kde jsou teploměry a tonometry uchovávány, popř. kalibrovány
- Poškozené Tonometry – úniky rtuti
- Místa, kde se rtuť rozlila a nebyla řádně vyčištěna
- Laboratoře, sklady zdravotnického odpadu

Pomůcky a výrobky s obsahem rtuti

- Teploměry
- Tonometry (sphygmomanometry)
- Vakcíny
- Zubní amalgám
- Laboratorní chemikálie
- Baterie, zářivky, termostaty...

Zdroje znečištění rtuti ve zdravotnictví: Odpad

- Zdravotnický odpad (teploměry, tonometry)
 - 84 gramů v 1 tonometru
 - 1 gram v 1 teploměru
- V EU zhruba 25 – 30 tun ročně Hg jen v teploměrech
- V ČR spotřeba 4 – 5 teploměrů ročně na lůžko

Emise rtuti ze spaloven v ČR (IRZ)

Nemocnice se spalovnou nemocničního odpadu	2003 v kg/rok
Znojmo	0,51 (2004)
Rychnov n. Knežnou	0,7
Pardubice	0,6
Ústí nad Orlicí	1,1
Fakultní nemocnice Motol	2,4
Uherské Hradiště	0,51
Břeclav	44,3
Benešov	0,25 (2004)
Fakultní nemocnice Hradec Králové	1,32
Fakultní nemocnice Olomouc*	1,6

*2003 2x překročen limit – 0,1 mg/m³

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav. www.chmu.cz

V případě rozbitého rtuťového přístroje/ teploměru:

- **NIKDY** nevysávejte rtuť vysavačem
 - Teplo a zvířený vzduch usnadňují evaporaci rtuti a její rozšíření do okolí
- **NIKDY** neuchovávejte rtuť znečištěné předměty ve zdravotnickém zařízení
 - Pokud omylem znečistíte smeták a jiné pomůcky při uklízení malého množství rtuti, pečlivě je uzavřete do neprodyšného igelitu a zlikvidujte jako nebezpečný odpad
- **NIKDY** nedávejte rtuť do výlevky či kanalizace
 - Rtuť se dostává do vodního prostředí, metylizuje se a znečišťuje životní prostředí

Návod, jak likvidovat rtuť z rozbitého teploměru

- Mějte v zařízení pohotovostní výbavu pro případ rozbití teploměru. Vyškolte zaměstnance, jak v takových případech postupovat.
- Použijte rukavice, popřípadě roušku. Sundejte si všechny šperky – rtuť se váže na zlato a stříbro a amalgamuje!
- Malé kuličky roztroušené po místnosti sesbírejte pomocí očního kapátka.
- Všechny znečištěné předměty vložte igelitového pytle a neprodyšně uzavřete. Zlikvidujte jako nebezpečný odpad.
- Pokud se jedná o větší znečištění než je např. rozbitý teploměr, volejte odpovědné instituce: hasiče atd.

Náhrada digitálními teploměry

- Dnes již měří stejně přesně jako rtuťové
- Používají se běžně ve Francii, Skandinávii, Rakousku
- Dražší, ale mají delší životnost. Neohrožují pacienty a personál
- Existují i další skleněné teploměry (Geratherm – galinstan)

Výrobci alternativních teploměrů

Digitální

- Microlife
- Digitemp
- Flex Temp
- Sencor
- BodyComfort
- Eco-temp
- Thermoval

Infračervené (dražší)

- Beurer
- Gentle Temp
- Omron
- Braun

Tonometry – měřiče krevního tlaku

- Větší množství rtuti (80-100 g) ve srovnání s 1 g Hg v teploměrech
- Alternativy – aneroidní a automatické (digitální)
- Švédsko zakázalo použití rtuti v měřicích přístrojích postupně od roku 1992. Švédský KEMI loni potvrdil pouze kladné zkušenosti s alternativami.

Další zkušenosti z evropských zemí

- Vídeňská a Štyrská asociace nemocnic vyřadily rtuťové přístroje z většiny oddělení
- Britské ministerstvo zdravotnictví doporučuje použití alternativních tonometrů, pokud alternativy vhodné pro dané procedury
- Odborníci na hypertenzi odhadují postupný přechod na nertuťové tonometry díky nebezpečí, které Hg skýtá.

Zdroj: 2003 Doporučení ESH a ESC pro diagnostiku a léčbu hypertenze. Journal of Hypertension 2003; 21:1011-1053

Výrobci alternativních tonometrů a teploměrů na trhu v EU

- Omron
- Bosch & Sohn GmbH
- AC Cossor & Son Ltd
- Welch Allyn Medical Products
- W.A Baum Co. Inc.
- American Diagnostic Corporation (A&D)
- Heine Optotechnik GmbH
- Rudolf Riester GmbH
- Trimline Medical Products

Validita a spolehlivost měření tlaku

- Rtuť je toxická látka, a přestože je dodnes považována mnohými lékaři za tzv. gold standard, její použití klesá a bude postupně zakázána pro využití u domácích spotřebitelů, ale i profesní použití.
- Automatické/ digitální tonometry jsou autorizovány a validovány profesními organizacemi jako je BHS, ESH, AAMI

Asociace, které určují kritéria pro přesnost a spolehlivost alternativ

- **ESH** – European Society of Hypertension & **ISH** - International Society of Hypertension
- **AAMI** – Association for the Advancement of Medical Instrumentation (USA)
- **BHS** – British Hypertension Society
 - Nejméně B/B (Stupeň A – nejlepší; D- nejhorší)

Autorizované alternativy k Hg Sfygmomanometrům (Omron)

Device	AAMI	BHS	ESH	
O HEM-400 C	Failed	Failed		Nedoporučuje se
O HEM-705CP**	Passed	B/A		Doporučeno
O HEM-705CPII			Passed	
O HEM-705IT			Passed	
O HEM-708	Passed	B/C		Nedoporučuje se
O HEM-403C	Failed	C/C		Nedoporučuje se
O HEM-M4 **	Passed	A/A	Passed	Chybí podklady*
O HEM-M4-I		A/A		
O HEM-M5-I				
O HEM-M6		A/A		
O HEM-MX2	Passed	A/A	Passed	Chybí podklady*
O HEM-MX3 plus			Passed	
O HEM-722C	Passed	A/A		Doporučeno
O HEM-735C	Passed	B/A		Doporučeno
O HEM-713C	Passed	B/B		Doporučeno
O HEM-737 Intell	Passed	B/B		Doporučeno

* Detail missing and/or protocol violation **discontinued

Validated Alternatives to Hg Sphygmomanometers (A & D)

Device	AAMI	BHS	ESH	Doporučeno
A&D UA-787*			Passed	Doporučeno
A&D UA-7631 A&D UA-779			Passed	Doporučeno
A&D UA-767 A&D UA-767+ A&D UA-767PC A&D UA-767V A&D UA-767+ memory	Passed	A/A		Doporučeno
A&B UA 767P-BT		A/A		Doporučeno
A&D UA 704		A/A		Doporučeno

Other Validated Alternatives to Hg Sphygmomanometer

Device	AAMI	BHS	ESH	Rec
Philips HP5308	Failed	Failed		Nedoporučuje se
Philips HP5306/B	Failed	Failed		Nedoporučuje se
HlthChk CX-5	Failed	Failed		Nedoporučuje se
Nissei Analog	Failed	Failed		Nedoporučuje se
Syst DR MI-150	Failed	Failed		Nedoporučuje se
Fortec DR MI-100	Failed	Failed		Nedoporučuje se
Philips HP53321	Failed	C/A		Nedoporučuje se
Nissei D5-175	Failed	D/A		Nedoporučuje se
Visonat OZ2	Passed	C/B		Nedoporučuje se
Microlife		A/A	Passed	Doporučeno
Microlife 3AG1		A/A		Doporučeno
Microlife 3AC-1				Doporučeno
Microlife BP A100/+		A/A		Doporučeno
Microlife 3BTO-A/ 2		A/A		Doporučeno

Doporučení

- Doma i ve zdravotnickém zařízení mějte k dispozici výbavu na vyčištění rtuti, pokud dojde k jejímu rozlití
- Důsledné třídění a likvidace rtuťového odpadu podle EU norem
- Nákup alternativních přístrojů a teploměrů místo rtuťových
- Legislativa: postupný zákaz prodeje rtuťových přístrojů pro domácí spotřebitele i vědecké/zdravotnické účely

Další informace

HCWH brožury:

- Mercury and Health
- Mercury in Healthcare
- Mercury in Vaccines
- Mercury and Fish Consumption
- Substituting Mercury in Sphygmomanometers
- Managing Small Mercury Spills

Webové stránky:

www.noharm.org/europe/mercury/resources

DĚKUJI ZA POZORNOST

KAROLÍNA RŮŽIČKOVÁ
Safer Materials Coordinator
Health Care Without Harm Europe
Chlumova 17
130 00 Praha 3
Czech Republic
karolina.ruzickova@hcwh.org